

ГЕНОЦИД, ГОЛОДОМОР, ДЕПОРТАЦІЇ ЯК СИСТЕМНА СКЛАДОВА РОСІЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ: 1932/33 ТА 2022/23 РОКИ В ДОЛІ НАРОДІВ ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я

DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2023.33.23>
УДК 372.2(477)

Ірина БУКРЕЄВА

кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціології та філософії,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ORCID: 0000-0002-7444-8321
Email: irina.bukreeva@ukr.net

Роман СКЛЯРОВ

старший викладач кафедри соціології та філософії,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ORCID: 0000-0002-4454-6983
Email: rvslaw7@gmail.com

Валентин ШПАЧИНСЬКИЙ

здобувач ступеня магістр соціології
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ORCID: 0000-0002-7677-4358
Email: shpach@gmail.com

«РУССКИЙ МІР» У ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНОМУ МІСТІ МЕЛІТОПОЛІ

Анотація. У статті розглянуто життя мешканців міста Мелітополя, які з 25 лютого 2022 року перебувають під тимчасовою окупацією внаслідок російської військової агресії. Російське політичне та військове керівництво, збройні сили РФ здійснюють по відношенню як до всього українського народу, так і до мешканців Мелітополя злочини, які містять ознаки не лише фізичного, але й культурного геноциду. Рашистські загарбники примусово насаджують в окупованому місті так званий «руський мір», свій стиль життя, мову, імперський світогляд, штучну культуру, освіту тощо. Багатокультурний український народ окупанти вважають «антирусской» конструкцією, а незалежну Українську державу – «штучним утворенням», одночасно пропагуючи візію «совецької дружби народів».

Знищення всього українського та європейського почалося з перших днів окупації Мелітополя шляхом політичних репресій усіх не згодних з новими порядками. За весь час окупації були викрадені понад 600 місцевих жителів, доля деяких з них досі невідома.

Намагаючись знищити нашу ідентичність, окупанти разом з політичними репресіями піддали жорсткій цензурі інформаційну, культурну та освітню сфери. У місті не працює вітчизняне телебачення, відсутній український мобільний зв'язок та інтернет, демонтовані українські пам'ятники та перейменовані вулиці після процесу декомунізації.

Мешканці міста не можуть вільно спілкуватися ні українською, ні своєю етнічною мовою, а заклади освіти примусово переведені на російську мову й російські програми. У місцевому краєзнавчому музеї виготовлені «нові експонати», які перекручують справжню історію і культуру міста, називаючи наш край частиною малоросії або новоросії.

У місті «процвітає» мародерство та «націоналізуються» приватні підприємства, квартири та будинки мешканців, покинутих мешканцями.

Ключові слова: російська військова агресія, окупація, порушення прав і свобод людини, репресії, пропаганда, Мелітополь.

Iryna BUKRIEIEVA

Ph.D in Philosophical Sciences,
Associate Professor,
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

Roman SKLIAROV

Lecturer
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

Valentin SHPACHINSKY

Master of Sociology,
Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

"RUSSIAN WORLD" IN THE TEMPORARILY OCCUPIED CITY OF MELITOPOL

Abstract. *The russian political and military leadership, the armed forces of russia are committing crimes against both the entire Ukrainian people and the residents of Melitopol, which contain signs of not only physical, but also cultural genocide. Racist invaders forcefully embody the so-called "russian world" in the occupied city, planting their way of life, language, imperial worldview, artificial culture, education, etc. The occupiers consider the multi-cultural Ukrainian people an "anti-russian" construct, and the independent Ukrainian state an "artificial formation", simultaneously propagandizing the model of "soviet friendship of nations".*

The destruction of everything Ukrainian and European began from the first days of the occupation by means of political repression of all those who did not agree with the new order. During the entire occupation, more than 600 local residents were protected, the fate of some of them is still unknown.

In the city, national television does not work, there is no Ukrainian mobile connection and the Internet, Ukrainian monuments have been dismantled and streets have been renamed after the decommunization process.

Residents of the city cannot communicate freely either in Ukrainian or in their ethnic language, and educational institutions are forcibly translated into russian and russian programs. In the local local history museum, "new exhibits" were made, distorting the real history and culture of the city, calling our region a part of littlerussia or novorossiya.

In the city, looting "flourishes" and "nationalizes", private enterprises, apartments and houses of their abandoned inhabitants.

Key words: *russian military aggression, occupation, violation of rights and freedoms, repression, propaganda, Melitopol.*

Постановка проблеми. З 24 лютого 2022 року Україна боронить не тільки свою суверенну територію, національну ідентичність і демократичні цінності, але і міжнародне право та систему безпеки європейської цивілізації як такої. Проте, головним у цьому військовому протистоянні є навіть не акти військової агресії з боку росії, а те, що йде війна без правил та звичаїв, моральних і правових норм, що логічно вказує на наявні соціальні аномії в російському суспільстві. Армія будь якої держави – це моральний, правовий, інтелектуальний маркер цього суспільства. Наразі весь світ побачив, що так

звана «друга армія світу» – це згряя злочинців, мародерів, насильників і грабіжників, які порушили закони міжнародного воєнного права, зокрема, Женевської та Гаазької конвенцій про закони сухопутної війни, усі домовленості з іншими державами. Але російське суспільство підтримує всі ці злочини, а відтак воно є соціально хворим, і жахіття не закінчаться з воєнною перемогою над країною-агресором, а лише через колективне покаяння та переосмислення ролі росії у світі.

Аналіз досліджень з наукової проблеми. Останнім часом з'являються наукові дослідження,

аналітичні та експертні висновки щодо характеру російсько-української війни. Серед них виокремимо праці В. Смолія, В. Грицюка, О. Лисенка, П. Гай-Нижника, як такі, що досліджують цивілізаційні причини війни. Ознаки геноциду проти українського народу і держави доводять науковці А. Киридон, С. Трояна, М. Галів, В. Ільницький, В. Бакальчук. Гуманітарну експансію РФ у царині української національної історії, в релігійній сфері (загрози московського патріархату для національної безпеки України), а також дискурс минулого як один із інструментів формування антиукраїнських настроїв розглянуто в аналітичній доповіді Національного Інституту Стратегічних досліджень України.

Водночас, наукові розвідки, що висвітлюють рашистські злочини з серйозним руйнівним впливом на людську гідність, приниженням особистості тільки починають з'являтися, і потребують осмислення не лише науковою спільнотою, але й оприлюднення на міжнародній арені.

Основна частина. У звіті Лондонського Королівського інституту об'єднаних служб (RUSI), що досліджує питання воєн та озброєння в інтересах Британської армії йдеться, що для придушення опору населення російські агресори розділили українців на чотири групи:

- перша – ті, кого треба ліквідувати фізично;
- друга – ті, кого треба пригнічувати й утискати;
- третя – нейтральні громадяни, яких можна схилити до співпраці;
- четверта – потенційні колаборанти.

Перша група підлягала ліквідації за сталінським та гітлерівським сценаріями. За задумом росіян, поділ повинен був допомогти схилити українців до окупації [16].

Президентка Асоціації правників України Анна Огренчук зазначила, що росія чинить по відношенню до України скоординований план різних дій з ознаками геноциду: від руйнування політичної та соціальної систем до знищення культури, мови і врешті-решт безпеки, свободи, здоров'я, гідності та життя людей [7]. Підтвердженням цьому є військові злочини, які вчинили російські агресори та які виявлено після деокупації 40% захопленої ними раніше української території, зокрема у Бучі, Ірпіні, Ізюмі, Херсоні та інших селах та містечках.

Більша ж частина захоплених ще у 2022 році територій України залишається під окупацією і до цього часу. Серед них Мелітополь – місто на південному сході України, яке має важливе стратегічне значення (перетин європейських автомагістралей та наявність залізничної лінії міжнародного значення до окупованого Кримського півострова). За даними аналітиків інституту вивчення війни, українських та зарубіжних експертів, місто є ключовим у визволенні не тільки Півдня України, а і всієї території країни, оскільки у разі його втрати втрачається весь сенс

загарбницької війни для ерефії. Тому за нього розгорнеться головна битва цієї війни.

До повномасштабного вторгнення місто нараховувало понад 153 тисяч мешканців. Наразі біля 60% населення Мелітополя вимушено покинули свої домівки та виїхали на підконтрольну Україні територію або закордон у пошуках безпеки. Мешканці, які з різних причин залишилися в окупації, зазнають значних утисків та примусу.

Повернення до срср як основа російської пропаганди. З перших днів окупаційна адміністрація міста почала вести пропаганду політичних ідей шляхом розклеювання пропагандистських листівок «Мелітополь – город русской славы» (навіть, з помилками у назві міста), вивішуванням прапорів росії, встановлюванням бігбордів «Единая россия», «россия здесь навсегда», зафарбовуванням української символіки у парках та скверах. З'явилися і невід'ємні атрибути радянського союзу. Насамперед, це – черги в аптеки, банки, магазини. І, згодом, ситуація з радянським сервісом тільки глибше пускала коріння. У розпал війни окупанти з колаборантами почали повертати радянські пам'ятники та назви вулицям, алеям і паркам міста.

Фейковий губернатор балицький підписав спеціальне розпорядження, назвавши весь процес повернення до срср «відновленням історичної справедливості». Першим встановили пам'ятник лєніну, повалений ще у 2014 році під час декомунізації. Згодом місцеві мешканці облили його фарбою.

У планах балицького переіменувати близько 600 вулиць та встановити 100 пам'ятників. Можна собі уявити, скільки мільйонів буде відміто зрадником на виготовленні табличок, пам'ятних дощок, бюстів та пам'ятників, зміні всіх назв вулиць у документах. У ніч із 13 на 14 січня 2023 року окупаційна влада підступно демонтувала пам'ятник українському поетові Тарасові Шевченку.

На стіні українського вищого навчального закладу «Таврійський державний агротехнологічний університет», приміщення якого захопила «нова влада», окупанти розмістили нову пропаганду – вирішили «увековечити» на стінах вишу пам'ять про колаборанта івана сушка, якого підірвали партизани. Під час фейкового референдуму цей зрадник ходив по домівках людей і змушував їх погрозами ставити свій підпис за приєднання до росії, за що і був ліквідований місцевим підпіллям.

Окупанти шукають і придумують нові свята з історії срср та російської імперії. Для пропаганди шукають дати реальних та уявних перемог на фронтах Другої світової війни. Так, 9 грудня держава-агресор святкує день героїв батьківщини. У своїх публіках вони пишуть, що це день найвищої державної та суспільної поваги до тих, хто має почесні державні нагороди – звання героїв радянського союзу та російської федерації. Це «свято» датовано подією часів правління імператриці

Катерини II – заснування ордену Святого Георгія Побідоносця у 1769 році.

Така пропаганда пронизує всі без винятку сфери життя окупованого міста. Але найбільше вона поширюється серед дітей, підлітків і студентів.

Освіта. Першим із соціальних інститутів, які потрапили під російський тиск та репресії, стала шкільна освіта. Відкриття шкіл, на думку окупантів та їхніх посіпак, повинно було створити ілюзію безпеки, «мирного життя» та злагоди на окупованій мелітопольщині та у місті Мелітополь. Ще з березня 2022 року окупанти почали змушувати вчителів приводити дітей у школи і вчити школярів за російськими програмами. Проте, всі директори відмовилися приводити дітей до школи і троє з них були викрадені окупаційною владою з метою примусу співпрацювати з цією владою.

Наразі у місті окупанти відкрили 15 шкіл з 21, які функціонували до початку війни, а інші забрали під розміщення окупаційних військ. Батьків і дітей до шкіл спочатку заманювали грошима, а згодом залякували депортацією, і тим, що заберуть дитину і віддадуть на всиновлення у сім'ї до росії. Батькам, які погодилися відвести дитину до школи, кожного місяця дають 10 тисяч рублів, а дітям-підліткам у руки по 3 тисячі.

У цих школах працюють вчителі-колаборанти та завезені вчителі з тимчасово окупованого Криму й регіонів росії. На перервах між уроками грає гімн росії. Вчителі повинні кожної середи проводити виховну годину, на якій розповідають про «доблесну» історію росії, де Мелітополь – «місто військової слави росії», «частина малоросії». Навіть у школах поширена система доносів: у будь-який момент під час уроку можуть зайти наглядачі, нібито зі всіма привітатися, і послухати про що йде мова.

Із діючих шкіл військові росії роблять свої бази. Так, наприклад, у школі №7 школярі та батьки почали помічати дивні випадки: на подвір'я, де розміщуються спортивні майданчики, заїжджають військові машини і розвантажують якісь ящики. Після цього учні стали помічати, що зранку у туалетних кімнатах хтось забуває зубні щітки та пасту. Складається враження, що у школі хтось живе.

Поширюється і пропаганда: окрім вже згаданих виховних годин, у школах дітям роздають зошити з портретом володимира жриновського – лідера ліберально-демократичної партії росії, вже померлого. Вчителі-колаборанти примушують вихованців дитячих садків та школярів писати листки-подяки солдатам армії росії.

Підлітків та студентів записують до лав російського дитячо-юнацького руху «Юнармія», який утворюється у місцях дислокації військових частин і займається військово-патріотичним вихованням підростаючого покоління. У Мелітополі підрозділ цього руху називається «Альфа». «Ми будемо залучати дітей до профільних загонів – юні танкісти, юні десантники, юні льотчики і так далі», – розповів

начальник головного штабу організації Дмитро Трунєнков [14].

«Юнармія» Мелітополя зустрічаються з російськими військовими і слухають їхні розповіді про «військові битви», «героїчні подвиги», поширюють російські наративи та передають «фронтові листівки» російським військовим. Діти виготовляють ці листівки своїми руками.

Замість українських підручників завезені російські, а такі навчальні предмети як українська мова, історія України заборонені.

Вражає і «турбота» про учнів. 250 дітей окупанти вивезли з Мелітополя до росії, начебто на екскурсію. Ніхто не знає, чим може закінчитися ця поїздка у воєнний час, і коли рашисти повернуть дітей додому.

Медицина. З огляду на те, що багато лікарів виїхали з міста, а окупаційна адміністрація не може забезпечити повноцінне медичне обслуговування населення через дефіцит персоналу, то тим лікарям, які залишилися у місті, дозволили працювати в амбулаторіях під наглядом «охорони» – російських військових. Їх навіть не змушували писати заяви про прийняття на роботу. Але згодом почався моральний і психологічний тиск, що їм не дозволять працювати, якщо вони відмовляються брати російський паспорт.

Дуже важка ситуація з забезпеченням медикаментами. Місцеві мешканці скаржаться, що ліки дуже дорогі та ще й неякісні. Та навіть таких не вистачає. Антибіотики, ліки для зниження тиску, цукру не допомагають, а гуманітарну медичну допомогу з підконтрольної Україні території окупанти не дозволяють перевозити. Якщо на початку війни можна було передати ліки і продукти, то зараз, через півтора роки з початку окупації, будь-який в'їзд на окуповану територію можливий лише через росію. І всі машини, валізи обов'язково обшукують на блокпостах, і, так би мовити, все «заборонене» викидають або забирають собі.

Після окупації лікарні, реабілітаційні центри та дитячі санаторії стали наповнюватися хворими та пораненими російськими військовими. Оскільки українським лікарям, які залишилися у місті, окупанти не довіряють, то таких пацієнтів лікують завезені російські. Усіх цивільних хворих примусово «виписали» з лікарень, оскільки в них не вистачає місць. У селах, які входять до Мелітопольського району, окупанти організували польові шпиталі.

Окрім фізичного, морального та економічного терору, окупанти вдаються навіть до біологічного. Так, вони почали активно прищеплювати місцеве населення вакциною "вітчизняного виробництва" Супутник-V, що за даними розробників має діяти проти COVID-19.

Навіть у росії з цим «препаратом» було пов'язано багато скандалів, адже вакцина навіть не може отримати сертифікат через невідповідність належним стандартам. Супутник-V був «визнаний» лише у країнах-сусідах, які мають політичні та

економічні зв'язки з РФ, проте заборонений в Україні та більшості цивілізованих країн.

Мародерство. Окупаційна адміністрація краде як комунальне майно міста, так і приватні будинки та підприємства під виглядом «бесхозных» приміщень. Такі списки оновлюються кожного тижня і до них входять із зазначенням точної адреси такі об'єкти нерухомості, як нафтобази, будинки культури, банки, заводи, магазини тощо. Так, у вкраденому приміщенні «Нової пошти» вже відкрилася так звана «Логистика Таврії» – пародія на пошту, а українсько-європейська лабораторія "Синэво Україна" перетворилася на «Синэкс». Новий господар використав маркетинговий хід, маскуючись під український бренд. У приміщенні української інтернет-компанії «Воля» тепер знаходиться «Миртелеком», а біля нього відкривають «Mobile Market».

Справжні власники вкраденого майна своє право на власність можуть пред'явити лише приїхавши до Мелітополя з купою документів протягом 3 діб після публікації про конфіскацію на сайті так званої «військово-цивільної адміністрації».

Окрім цього, з дитячого санаторію було вивезено до окупованого півострова Крим усе обладнання та майно, навіть ліжка та постіль, комунальна техніка міста знайшлася завдяки *GPS-навігаторам у Чечні, обладнання заводів теж вивезене, а у приміщеннях тепер живуть російські військові, а місцева ковзанка перетворилася на трупосховище.*

У приватні будинки, господарі яких виїхали, вселяються російські військові. Списки таких будинків та квартир складають «квартильні» – особи з колаборантів, які наглядають за мешканцями певного житлового кварталу. Вони ж можуть доносити на нелояльних до окупаційної влади людей.

Мародерство процвітає і у приміських селах. Так із села Обільне вояки «другої армії світу» вивезли все майно, яке було у місцевих жителів: побутову техніку, одяг, посуд, розібрали паркани, зрізали металеві арки. У будинках залишили голі стіни. Навіть зрізали антени мобільного зв'язку.

У село Черноземне вояки, які втекли з Херсону, завезли з собою пральні машинки, холодильники, душові кабінки, викрадені в Херсоні під час відступу.

Репресії. За весь час окупації були викрадені понад 600 місцевих жителів. Найчастіше людей викрадають рано вранці. Приходять співробітники федеральної служби безпеки Росії і проводять обшук у домі, потім людину із зав'язаними руками та очима вивозять у невідомому напрямку. Підставою для таких дій здебільшого стають доноси колаборантів або лояльних до окупантів людей. Тримують полонених здебільшого у підвалах приміщень, де раніше розташовувалися українська поліція та Служба безпеки України. Деяких з полонених можуть повернути через декілька днів, деяких – через місяці, а доля деяких досі є невідомою. Люди, які там

побували, дуже замкнені і не хочуть особливо розповідати про свій полон. Але ж це і не дивно, бо людина хоче позбавитися цих жахливих спогадів, і кожного разу розповідь про полон завдає їй морального та психологічного болю. Водночас дещо вони кажуть, наприклад, що тримали їх у сирому підвалі без світла або «це був якийсь гараж», без жодних людських умов (навіть дошки замість ліжка), постійно дуже гучно лунав важкий рок, із харчування – тушонка і вода.

По місту військові ходять по будинках із тотальними перевітками – зламують двері, обшукують всі приміщення, перевіряють телефони та скачують усі дані. Потім проводять допит. Їх цікавлять родичі воїнів збройних сил України та проукраїнськи налаштовані мешканці, також можуть взяти відбитки пальців.

Мешканці Мелітополя також повідомляють, що по місту ходять перевдягнені у цивільний одяг співробітники федеральної служби безпеки Росії і намагаються підслухати хто про що говорить із місцевих. Особливо багато таких людей на ринках, їх видно. Вони підходять і намагаються завести відверту розмову. Ще спостерігаються ситуації, коли один з таких «шпівнів», як тільки бачить, що зібралось 2-3 людини і про щось говорять, зразу підходить до них начебто взяти участь у бесіді. Взагалі, місцеві намагаються не спілкуватися з незнайомцями, – розповідає мешканець Мелітополя.

Ще одна форма репресій – це примусове виселення людей за «кордони області». Місцеву жительку Людмилу К. виселили з таким формулюванням: за «діяльність, спрямовану на дискредитацію влади російської федерації і військово-цивільної адміністрації, перешкоджання роботі органів соціального забезпечення, дестабілізацію соціально-політичної обстановки в районі». У чому саме була «злочинна діяльність» окупанти не пояснили. Процес «вигнання» окупанти традиційно записують на камеру. Жінці окупант у балаклаві зачитує «звинувачення», після чого її з невеличкою сумочкою власних речей виганяють з міста [10].

У такий спосіб були «депортовані» місцевий бізнесмен Віктор Р. і депутат місцевої ради Павло Г. Їх вивезли до пропускного пункту, зачитали «приговор» і наказали пішки відправлятися на підконтрольну Україні територію. Традиційно у таких «злочинців» забирають мобільні телефони і не дозволяють взяти навіть мінімальної кількості необхідних речей.

Із приміських сіл окупанти не випускають людей до міста, закрили в'їзд та виїзд, пропускають лише за перепустками, намагаючись у такий спосіб контролювати переміщення місцевих. Із початку 2023 року виїхати з окупованого Мелітополя на підконтрольну Україні територію з кожним днем стало дедалі складніше. Фейковий губернатор балицький підписав черговий указ «Про додаткові обмеження транспортних засобів та осіб», і перетинати

фейковий «кордон області» можна було тільки при наявності спеціальної перепустки, виданої військово-цивільною адміністрацією Запорізької області. Виїхати чи в'їхати до Мелітополя можна, якщо вдасться довести міфічній комісії (склад якої ніхто не знає), що у вас є така необхідність. Фактично, окуповані території перетворилися у резервації, куди не можна ні заїхати, ні виїхати.

Минулої зими окупанти змусили людей, які їхали з Запоріжжя підтримати близьких в окупації, в мінусову температуру ночувати на узбіччі дороги.

З тих цивільних, які на морозі ночували у Василівці (пропускний пункт), 8 авто так і не пустили. До всіх людей окупанти застосували тотальний огляд, перевіряли надто нервово. До окремих мирних беззбройних жителів застосовували фізичну силу – били прикладом автомата. При цьому все в стилі агресорів: жодних пояснень – тільки груба розмова і насилля.

Мешканка Мелітополя, яка виїжджала з міста на підконтрольну Україні територію, стала свідком подій на пропускному пункті Василівка. Про це розповів її син: «Моїй матері 48 років. У неї була маленька сумка і все. У Василівці перевіряли усе – сумку, косметичку, телефон, видалені файли. Потім її відправили у якийсь кабінет, де знімають відбитки пальців. Коли вона до нього зайшла, побачила жінку, яка сильно плакала. У 2-х метрах від неї двоє юнаків, на колінах із зав'язаними очима, а рядом рашисти зі зброєю» [12].

До Мелітополя заїжджають нові «наглядачі», головним завданням яких є контролювати місцевих колаборантів та «наглядачів». Тому що зрадникам навіть загарбники не довіряють. Завозять нібито «ділитися досвідом становлення республіки». Це означає: стежити, щоб гроші йшли виключно у «правильну» кишеню, грабувати промисловість, «кошмарити» цивільних. Чоловіче населення у місті змушують ставати на військовий облік із подальшою мобілізацією до російської армії. Тому ті, хто залишився у місті з різних причин, виходять зі своїх будинків лише за необхідністю. Місто спустіло, вже після 14.00 людей немає на вулицях. Фактично окупанти перетворили окуповані території на «режимний об'єкт», де люди воліють часто не ходити по вулицях аби не натрапити на ворожий патруль із перевіркою.

У місті військові риють окопи між жилими кварталами та за містом, прикриваючись мирним населенням. Місцевих теж залучають до цих робіт, пропонуючи гроші. Проте, охочих не багато, тому рити окопи також примушують нелояльних до окупантів людей, наприклад, якщо у людини знайшли у телефоні українські телеграм-канали або інші соціальні мережі.

Одна із мешканок Мелітопольського району, «примусово депортована» з рідного села, розповіла свої спостереження про те, як деградувало колись комфортно місто. «За час окупації двори і вулиці міста перетворилися у стихійні смітники. Люди в окупації

застигли на 24 лютому. Я жила у 20 кілометрах від Мелітополя і до війни майже кожного дня їздила до міста з сім'єю. Ми гуляли по парку, ходили до кінотеатру і кафе. А сьогодні це місто – базар і депресія», – розповідає Людмила [11]

Висновки і пропозиції. Російське військове і політичне керівництво, армія руйнують людську гідність, знищують українську ідентичність, здійснюючи культурний геноцид мешканців окупованого Мелітополя. Поняття «культурний геноцид» у міжнародному праві та експертному середовищі є неузгодженим та потребує подальшої експлікації. Водночас практика його застосування є актуальною для аналізу проблем вигублення української культури і спадщини під час російсько-української війни. Не всі злочини проти людяності виявлені, досліджені та передані до національного чи міжнародного трибуналу. Перший етап війни (гібридний) тривав вісім років, а повномасштабна агресія ще і сьогодні, й чимало злочинів викриваються після деокупації захоплених територій. Відтак необхідні ефективні методи протидії культурному геноциду в умовах тривалих загроз.

1. Бакальчук Владислава. Культурний геноцид як складова частина міжнародного злочину РФ в Україні. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2023. URL: <http://surl.li/mzasm>
2. Гай-Нижник П.П. Російсько-українська війна – війна за життя (2014–2022 рр.): періодизація. *Українознавство*. № 1(82). 2022. С. 51–76.
3. Галів М., Ільницький В. Характер сучасної російсько-української війни (2014–2023): Вітчизняний історіографічний дискурс. *Проблеми гуманітарних наук. Серія Історія*. Випуск 13/55. 2023. С. 47–73.
4. Грицюк В., Лисенко О. Війна Російської Федерації проти України: воєнний, міжнародно-правовий, геополітичний та економічний виміри. *Український історичний журнал*. 2 (569). 2023. С. 5–33.
5. Киридон А.М., Троян С.С. Цивілізаційна війна 2014–2022 рр.: національно-визвольна війна України XXI століття (теоретичний дискурс). *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». 2022. С. 523–534.
6. Лисенко О.Є. Феноменологія війни Росії проти України як об'єкт гуманітарних досліджень (за матеріалами доповіді на засіданні Президії НАН України 25 травня 2022 р.). *Вісник Національної академії наук України*. №7. 2022. С. 85–98.
7. Наміри Кремля: чому війна Росії проти України є геноцидом українського народу. *Матеріал Президентки АПУ Анни Оєренчук для «Радіо Свобода»*. 2022. URL: <http://surl.li/nlhhl>
8. Окупанти обмежили виїзд із Бердянська й Мелітополя. *Центр національного спротиву*. URL: <http://surl.li/mzask>

9. Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України: аналіт. доповідь / [Яблонський В. М., Лозовий В. С., Валецький О. Л., Здіорук С. І., Зубченко С. О. та ін.] / за заг. ред. В. М. Яблонського. Київ: НІСД, 2019. 144 с.
10. Регіональне інформаційне агенство (РІА)–Мелітополь: У Мелітополі окупанти примусово виселили жінку. URL: <http://surl.li/mzasg>
11. Регіональне інформаційне агенство (РІА)–Мелітополь: Депресія та бруд – на що перетворили колаборанти Мелітополь за час окупації. URL: <http://surl.li/mzart>
12. Регіональне інформаційне агенство (РІА)–Мелітополь: На блокпості у Василівці окупанти розстріляли двох хлопців на очах у матері? URL: <http://surl.li/mzarzl>
13. Смолій В. А. Історик і війна / НАН України. Звернення академіка Валерія Смолія. 23. 03. 2022. URL: <http://history.org.ua/uk/post/46828>
14. У Росії створили загони юних танкістів і десантників. РБК-Україна. URL: <http://surl.li/nlhgy>
15. Федоров Іван. Перелякані рашисти вкотре прикрились цивільними як живим щитом. Telegram Message. 2022. URL: https://t.me/ivan_fedorov_melitopol/978
16. Mykhaylo Zabrodskyi, Dr Jack Watling, Oleksandr V Danylyuk and Nick Reynolds. Preliminary Lessons in Conventional Warfighting from Russia's Invasion of Ukraine: February–July 2022. 30 November 2022. URL: <http://surl.li/mzasz>

References

1. Bakalchuk Vladyslava (2023). *Kulturnyi henotsyd yak skladova chastyna mizhnarodnoho zlochynu RF v Ukraini* [Cultural genocide as an integral part of the international crime of the Russian Federation in Ukraine]. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*. URL: <http://surl.li/mzasm> (in Ukrainian).
2. Hai-Nyzhnyk, P.P. (2022). *Rosiisko-ukrainska viina – viina za zhyttia (2014–2022 rr.): periodyzatsiia*. [Russian-Ukrainian war – war during life (2014–2022): periodization]. *Ukrainoznavstvo*. № 1(82). Pp. 51–76 (in Ukrainian).
3. Haliv M., Ilynskyi V. (2023). *Kharakter suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny (2014–2023): Vitchyzniani istoriografichni dyskurs* [The nature of the modern Russian-Ukrainian war (2014–2023): Domestic historiographical discourse]. *Problemy humanitarnykh nauk. Seriya Istoriiia*. Vypusk 13/55. Pp. 47–73 (in Ukrainian).
4. Hrytsiuk, V., Lysenko, O. (2023). *Viina Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy: voiennyi, mizhnarodno-pravovyi, heopolitychnyi ta ekonomichni vymiry* [The war of the Russian Federation against Ukraine: military, international legal, geopolitical and economic dimensions]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 2 (569). Pp. 5–33 (in Ukrainian).
5. Kyrydon, A.M., Troian, S.S. (2022). *Tsyvilizatsiina viina 2014–2022 rr.: natsionalno-vyzvolna viina Ukrainy KhKhl stolittia (teoretychnyi dyskurs)* [Civilization war 2014–2022: Ukraine's national liberation war of the 21st century (theoretical discourse)]. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». Pp. 523–534 (in Ukrainian).
6. Lysenko, O.Ie. (2022). *Fenomenolohiia viiny Rosii proty Ukrainy yak ob'ekt humanitarnykh doslidzhen (za materialamy dopovidi na zasidanni Prezydii NAN Ukrainy 25 travnia 2022 r.)*. [Phenomenology of Russia's war against Ukraine as an object of humanitarian research (based on the materials of the report at the meeting of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine on May 25, 2022)]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. № 7. Pp. 85–98. (in Ukrainian).
7. *Namiry Kremlia: chomu viina Rosii proty Ukrainy ye henotsydom ukrainskoho narodu* [The Kremlin's intentions: why Russia's war against Ukraine is a genocide of the Ukrainian people]. URL: <http://surl.li/nlhhl> (in Ukrainian).
8. *Okupanty obmezhyly vyizd iz Berdianska y Melitopolia* [The occupiers restricted the exit from Berdyansk and Melitopol]. *Tsentr natsionalnoho sprotyvu*. (2022). URL: <http://surl.li/mzask> (in Ukrainian).
9. *Polityka istorychnoi pamiaty v konteksti natsionalnoi bezpeky Ukrainy: analit. Dopovid*. [The policy of historical memory in the context of national security of Ukraine: analyst. Report] (2019). / [Iablonskyi V. M., Lozovyi V. S., Valevskyi O. L., Zdiuruk S. I., Zubchenko S. O. ta in.] / za zah. red. V. M. Yablonskoho. Kyiv: NISD. 144 p. (in Ukrainian).
10. *Rehionalne informatsiine ahenstvo (RYA)–Melitopol*. (2023). *U Melitopoli okupanty prymusovo vyselyly zhinku* [In Melitopol, the occupiers forcibly evicted a woman]. URL: <http://surl.li/mzasg> (in Ukrainian).
11. *Rehionalne informatsiine ahenstvo (RYA)–Melitopol*. *Depresiiia ta brud – na shcho peretvoryly kolaboranty Melitopol za chas okupatsii* [Regional Information Agency (RIA)–Melitopol: Depression and dirt – what the collaborators turned Melitopol into during the occupation]. (2023). URL: <http://surl.li/mzart> (in Ukrainian).
12. *Rehionalne informatsiine ahenstvo (RYA)–Melitopol*. *Na blokposti u Vasylivtsi okupanty rozstrilialy dvokh khloptsiv na ochakh u materi?* [Regional Information Agency (RIA)–Melitopol: Did the occupiers shoot two boys at the checkpoint in Vasylivka in front of their mother?]. (2023). URL: <http://surl.li/mzarzl> (in Ukrainian).
13. Smolii V. A. (23. 03. 2022). *Istoryk i viina / NAN Ukrainy. Zvernennia akademika Valeriiia Smoliiia* [Historian and war / National Academy of Sciences of Ukraine. Academician Valery Smoly's address]. URL: <http://history.org.ua/uk/post/46828> (in Ukrainian).
14. *U Rosii stvoryly zahony yunykh tankistiv i desantrnykiv* [In Russia, detachments of young tankers and paratroopers were created]. *RBK-*

- Ukraina*. (2022). URL: <http://surl.li/nlhgy> (in Ukrainian).
15. Fedorov Ivan. (2022). *Pereliakani rashysty v kotre prykrylys tsyvilnymy yak zhyvym shchytom* [Frightened Rashists once again covered themselves with civilians as a human shield]. *Telegram Messag*. URL: https://t.me/ivan_fedorov_melitopol/978 (in Ukrainian).
16. Mykhaylo Zabrodskyi, Dr Jack Watling, Oleksandr V Danylyuk and Nick Reynolds (30 November 2022). Preliminary Lessons in Conventional Warfighting from Russia's Invasion of Ukraine: February–July 2022. URL: <http://surl.li/mzasz>